

## Adam Horký: Dějiny ve vlastní režii. Univerzita Karlova jako tvůrce vlastní paměti

*Diplomová práce*

*Ústav hospodářských a sociálních dějin, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy*

### Posudek oponenta

Úvodem musím vyjádřit své nadšení nad tím, že vznikla práce, která s pomocí analytického přístupu narativistické kritiky historiografie nahlíží na univerzitní dějiny, a zvláště dějiny Univerzity Karlovy. Narativistické přístupy inspirované Haydenem Whitem mají u nás dosud stále nevyužitý potenciál a univerzitní dějiny jsou skvělým příkladem, kde se dají aplikovat v širším společenském, politickém a kulturním kontextu. Práce Adama Horkého je v tomto smyslu bezpochyby nad standardem školních prací a otevírá řadu důležitých otázek. Právě proto, že ji považuji jednoznačně za kvalitní a badatelsky perspektivní, dovoluji si několik kritičtějších komentářů.

Diplomant vlastně řeší jednoduchou, ale velmi důležitou otázku, jak psát univerzitní dějiny? Velmi správně poukazuje (s odkazem na S. Paletschek) na specifické postavení univerzitních dějin jako podoboru historické vědy, neboť ty jsou budovány nejčastěji v kontextu sebe prezentace vlastní instituce a mezi jejich cíle tudíž patří více než v jiných oblastech konstrukce paměti a kolektivní identity daného univerzitního prostředí. Důležité tedy je, že si autor velmi dobře uvědomuje nutný kritický odstup, který pro analýzu univerzitní historie musí mít, neboť je jaksí z definice její součástí. Velmi tak oceňuji, že Adam Horký sám zvolil cestu psaní univerzitních dějin, jejímž cílem je historizovat příběhy, které se univerzita sama o sobě snaží vyprávět. Mám-li však zhodnotit metodologickou stránku práce, musím konstatovat, že zůstal v půli cesty. Nicméně, použiji-li samotným autorem oblíbený figurativní jazyk, „i cesta může být cíl“.

Diplomové práci by především prospěla přesnější práce s pojmoslovím. V úvodu sice autor na necelých dvou stranách uvádí „několik metodologických inspirací“, ale nevěnuje se dostatečně důkladně klíčovým analytickým kategoriím, které ho inspirovaly u H. Whita a B. Andersona. Kdyby zde svou terminologii zpřesnil, pomohlo by mu to také později v analytických částech práce, kde se jednotlivé pojmy jako narace, metanarace, paměť, ideologie atd. objevují v poněkud mlhavém a nejednoznačném významu. Příkladem může být spojení „metanarativní vyprávění“ (s. 9), kde se autor zjevně chytil do vlastní pasti, když rozvinul pojem metanarace, který v práci nikde nedefinuje, ale často užívá. Podobně vůbec nereflektuje pojem ideologie, který kromě vlastní velmi bohaté teoretické tradice je především jedním ze základních stavebních kamenů přístupu H. Whita.

Přesto je práce v této rovině přínosná a autorova interpretace konstrukce dějiny Univerzity Karlovy jako nacionální romance je velmi zajímavou tezí. Problematickým spíše shledávám propojení s druhou částí práce, kde autor od tohoto analytického přístupu odstupuje k volnému přeskokování mezi institucionálními dějinami, kontextualizací v politických dějinách a osobními medailonky až psychologizujícího charakteru. První část strukturálně-analytického charakteru tak má být nejspíše doplněna popisem historických jedinečností v druhé části. Čtenář se však nemůže ubránit dojmu, že propojení obou částí není systematické. Jakkoli má první část analyzovat to, co je společné všem příběhům univerzity během 20. století, ukazují se zde i prvky diskontinuity. Naopak v druhé části se často objevují konkrétní historické souvislosti, které spíše popírají analytickou konstrukci z části první. Je to např. role „lidu“, který se zjevně v příbězích univerzity objevuje jako samostatná kvazi-postava, což v první části není vůbec reflektováno. Obdobně jsem nepochopil autorovu argumentaci (na s. 97/98), proč nezařadil mezi kvazi-postavy v první části také ideu vzdělanosti, kterou velmi vyzdvihuje v příběhu univerzity a sám uvádí, že „tvoří vedle národa

a univerzity třetí stěžejní kvazi-postavu“. Z hlediska narativistické kritiky jsou pak zcela vybočující psychologizující pasáže o Vojtíškově, Kafkovi a Petráňovi, jež zcela ignorují strukturalistickou povahu tohoto analytického přístupu, který roli Autora vidí v textu, nikoliv v oblasti psychologicky pojímaného vědomí. A podobnou roli většinou hrají kontextualizace pomocí zjednodušujících zobecnění o politických režimech v Československu během 20. století.

Teze o dvou kvazi-postavách (národ, univerzita) však otevírá zásadní otázku pro interpretaci univerzitních dějin. V jakém vztahu byl příběh univerzity prezentován vůči příběhu národa? Adam Horký zmiňuje řadu rétorických figur, které odrážely tento vztah – „sepětí“, „zrcadlení“, „odraz“ atd. V této souvislosti správně odkazuje k procesu nacionalizace univerzity v 19. století (jakkoli zde zjednodušeně odkazuje pouze k F. Palackému) a dokazuje, že pokračuje ještě celou první polovinu 20. století. Při zkoumání narativní struktury univerzitních dějin však nutně vyvstává otázka, zda zde (v univerzitní „metanaraci“) byl národ pro univerzitu nebo univerzita pro národ? Domnívám se, že autorova odpověď, tedy že dějiny národa byly po celé 20. století nadřazené dějinám univerzity, je poněkud zjednodušená a vyžaduje si další promyšlení. Cesta by podle mého názoru mohla být ve formulaci problému jako otázky po legitimizaci univerzity ve společnosti, potažmo v rámci národa, nebo naopak legitimizaci národa prostřednictvím univerzity jako příznaku jeho civilizační vyspělosti. Právě legitimizaci vlastních mocenských pozic totiž příběh univerzity, ať už v jakékoli podobě, sloužil. Logicky se nabízí hypotéza, že v době boje o národní autonomii a samostatnost, tj. během „dlouhého“ 19. století, převládal pohyb nacionální legitimizace, a následně v „krátkém“ 20. století naopak pohyb legitimizace role univerzity v rámci národa. To je však otázka pro rozsáhlejší debatu.

Jako poslední rovinu práce bych zmínil formální stránku textu. Autorův styl je analytický, nikoliv pouze popisný a čtenáři otevírá řadu podstatných otázek. Jak jsem zmínil výše, trpí bohužel jistou pojmovou nejasností. Občas se tak autor zaplétá do konstrukcí, které jsou málo srozumitelné a čtenáře spíše matou. Jako pří. zmíním závěrečný odstavec části I. 3.3., kde se mimo jiné dočteme větu: „Minulost vyprávění o minulosti Karlovy univerzity prochází silnou kontinuitou stojící na základech nacionální narace uvyklé vyprávět dějiny jako „dějiny národů“, kterou bych označil za kombinaci paradoxu a tautologie. Podobně nešťastně vyznívají pasáže, kde se autor zaplétá do figurativního a metaforického jazyku, aniž by analyzovaný problém nějak lépe osvětlil. Takový charakter má dlouhý odstavec na s. 48 o Karolinu, začínající větou: „V samotném areálu je rozeseť mnoho stop minulosti, které mají připomínat slavné dějiny Karlova učení,“ a pokračující např. obrazem „prostoru, v němž se jakoby vznášejí ty události, které se v jeho zdech odehrály a získaly právo participovat na jeho příběhu“. Právě tyto stylistické nešvary vedou autora k velmi častému používání parazitického „jakoby“ a k přiřazování uvozovek ke slovům, které mají mít nejspíše nějaký zvláštní figurativní význam (př. s. 94: „Snaha „dát o sobě vědět“ se jevila jako důležitý předpoklad často zdůrazňovaného „návratu“ UK mezi evropskou elitou.“).

Práci Adama Horkého považuji za velmi dobrý začátek bádání o způsobech legitimizace univerzity prostřednictvím vlastních dějin v moderní době a jako takovou ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit velmi dobře. Uvedené výtky by měly sloužit k rozvinutí debaty nad otázkami, které diplomová práce otevírá a k nimž by se měl diplomant při obhajobě vyslovit.

Karel Šima

Praha, 25. 1. 2015